

Norges vassdrags- og energidirektorat
Boks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Trondheim, 01.12.2013

Dykkar ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2013/1107

Sakshandsamar:
Martine Bjørnhaug

Revisjon av konsesjonsvilkår for Tokke-Vinjereguleringa i Tokke og Vinje kommunar - Høyring av revisjonsdokument

Vi viser til brev og saksdokumentar frå NVE datert 13.02. 2013 og til Fylkesmannen i Telemark sin fråsegn motteke 14.11.2013. Utsett høyringsfrist ble gitt av sakshandsamar i NVE.

Bakgrunn

Tokke- Vinjereguleringa omfattar i alt 7 kraftverk, 17 reguleringsmagasin og 24 elvar med redusert vassføring. Samla årleg gjennomsnittleg produksjon er 4,5 TWh. Kraftstasjonane vart bygga i fleire etappar i perioden 1957 - 1979. Det er fastsett fyllingskrav i 2 vatn, Totak og Byrtevatn, og krav til minstevassføring i elvane Kjelaåi og Hyljelihyl. I tillegg har Statkraft nokre sjølvpålagde restriksjonar.

For konsesjonar gitt etter vassdragsreguleringslova og industrikonsesjonslova ligg det lovheimel til å revidere konsesjonsvilkåra. Bestemmingar om revisjon kom inn i vassdragsreguleringslova og industrikonsesjonslova i 1959 og revisjonstida ble da satt til 50 år. I 1992 ble vassdragsreguleringslova endra på fleire punkter kor av revisjonsintervallet mellom anna ble endra til 30 år og fastsett til å gjelde både for tidsavgrensa og tidsuavgrensa konsesjonar (etter 1992).

Hovudkonsesjonen for regulering av Tokke- Vinjevassdraget ble tildelt Statkraft 08.02.1957, og konsesjonen var tidsavgrensa til 60 år. I brev frå OED i 2002 ble dette omgjort til å gjelde i uavgrensa tid. Omgjøring av konsesjonen gjev ikkje innskrenka moglegheit til å krevje alminneleg revisjon.

Tokke og Vinje kommunar fremma krav om vilkårsrevisjon i 2006, og NVE vedtok å opne for revisjon av konsesjonsvilkår i 2007. Revisjonsåtgangen gir primært moglegheiter til å setje nye vilkår for å rette opp miljøskadar som er oppstått som følgje av utbyggingane. Statkraft Energi AS har utarbeida eit revisjonsdokument i samband med revisjon av konsesjonsvilkår for Tokke-Vinjereguleringa.

Den nasjonale revisjonsgjennomgangen (NVE Rapport nr. 49/ 2013) viste også at alle dei tre revisjonsobjekta burde prioriterast for produksjonsavgrensande tiltak da det er store nasjonale miljøverdiar å betre knyt til Tokke- Vinjereguleringa. Gjennomgangen viste at det var særleg Tokkeåi (ReVID 103) som hadde det høgste forbetringspotensialet, og såleis at denne delen var blant

dei høgst prioriterte revisjonsvassdraga i Vest-Viken.

Miljørevisjon, Vassdirektivet og NML

Fylkesmannen presiserer i sin høringsfråsegn at revisjonen må være i tråd med vassforskrifta og at det lokale tiltaksprogrammet i vassforvaltningsplanane må være innarbeida og samordna med krav om moderne vilkår i konsesjonen for Tokke- Vinjereguleringa. Vi ser det som naturleg at NVE nyttar arbeidet som vert gjort i vassområda i det komande arbeidet med revisjonen.

Både vilkårsrevisjonar og vassforskrifta har same hovudmål; nemlig å få gjennomført miljøforbetringar der de samfunnsmessige gevinstane av moglege miljøforbetringar reknas som stor nok. Naturmangfaldslova understreker også betydinga av å anvende miljøforsvarlege teknikkar og driftsmetodar.

Dagens konsesjonsvilkår vil i mange vassdrag måtte endras for å oppnå ”God økologisk tilstand” eller ”Godt økologisk potensial” (GØP) i såkalla sterkt modifiserte vassførekomstar (SMVF). Vassforskrifta gir i Vedlegg V hovudregelen for miljømål i SMVF, som det finnes mange kandidatar av i området som er påverka av Tokke- Vinjereguleringa. Å oppnå tilstrekkelege vandrings- og levetilhøve (økologisk kontinuum) for nøkkelartar med miljøforbetrande tiltak er særlig sentralt for GØP. GØP skal være det beste man kan oppnå for økologien utan at tiltaka rammer kraftproduksjonen vesentlig. For vassførekomstar der dette etter ein nærare vurdering ikkje er samfunnsmessig forsvarleg, kan det unntaksvis argumenterast for mindre strenge miljømål (§10). I Revisjonsprosjektet som er gjennomført av NVE og Miljødirektoratet, er det foreslått ein metode og lagt til rette relevante data for å vege restaureringspotensial i høve til øvrige samfunnsomsyn.

Oppdatert kunnskap om avbøtande tiltak i regulerte vassdrag, og såleis miljøforsvarlege teknikkar (jf. NML §12) må kome til bruk. Miljøtilstanden i regulerte vassdrag skal også relaterast til Naturmangfaldslovens (NML) §13 om kvalitetsnormer (jf. §13), som mellom anna følgjer av klassifiseringssystemet (jf. vassforskriftens §4 - 7 og vedlegg V).

Den endelige avgjera om miljømål for påverka vassførekomstar og tiltak som påverkar vasskraftproduksjon må gjerast i vedtaket som skal fastsetje reviderte konsesjonsvilkår i Tokke- Vinjereguleringa. Vedtaket bør gjerast slik at dette kan innarbeidast i den reviderte vassforvaltningsplanen som nå skal ferdigstillas for Vest-Viken.

Miljødirektoratets vurdering

Miljødirektoratet meiner at det tilsendte revisjonsdokumentet på fleire områder gir et godt utgangspunkt for den vidare revisjonsprosessen. Tokke og Vinje kommunar har i sitt dokument fremma fleire krav, og Statkraft har i sitt revisjonsdokument gitt vurdering av innkomne krav og eksisterande vilkår. Det knyter seg store verdiar til området som er omfatta av reguleringa. Krava frå kommunane og Statkrafts vurdering av disse er mange. Vi vil ikkje her gå inn på dei enkelte krava, men vil i det følgjande kommentere revisjonsdokumentet frå eit overordna perspektiv med spesielt fokus på nasjonale miljøverdiar.

Standard naturforvaltningsvilkår

I alle vassdrag som opnast for revisjon skal det innførast standardvilkår. Standardvilkår omhandlar mellom anna biotoptiltak, erosjonssikring og naturfaglege undersøkingar. Kommunen har retta fleire krav som kan omfattast av standardvilkår. Nye standardvilkår gir forvaltninga heimel til å påleggje regulanten mellom anna å gjennomføre biotopjusterande tiltak og/eller utsetting av fisk, og naturvitskapelege undersøkingar eller friluftslivsundersøkingar. Vi føreset såleis at krava blir følgt opp ved innføring av standardvilkår og i samråd med vassforvaltningsplanane.

Minstevassføring i Tokkeåi nedanfor Lio kraftverk

Storauren i Bandak og Tokkeåi blir rekna som ein av dei få klassisk storaurebestandane i Noreg med naturleg innvandringshistorie (NINA rapport 544). Bestanden er derfor svært verdifull både med tanke på bevaringsbiologiske verdiar, samt i høve til kulturelle verdiar og rekreasjon. I dag er bestanden sterkt redusert, og reguleringa er ein viktig årsak. Spesielt gjelder dette manglande minste driftsvassføring i Tokkeåi nedanfor Lio kraftverk som fører til redusert oppgang og produksjon av fisk, men også i stor grad tilhøva i deltaområdet i Bandak. NINA-rapport 721 peiker også på andre avgrensande faktorar som til dømes driftsutfall frå Lio kraftverk, etablerte tersklar utan tilrettelegging for fiskepassasje og manøvreringsreglementet.

Det er svært viktig at det innførast tilstrekkeleg vassføring frå Lio kraftverk, i kombinasjon med terskel justeringar, for å sikre tilhøva for storauren. I tillegg må ein vurdere andre tiltak som til dømes omløpsventil for å sikre vassføringa i Tokkeåi ved eit eventuelt utfall av kraftverket. Miljøbasert vassføring i Tokkeåi er oppført som prioritet 1 i kravdokumentet frå kommunen, og Miljødirektoratet støttar denne vurderinga. Statkraft har engasjert NINA til å gjennomføre ferskvassbiologiske undersøkingar i Tokkeåi med fokus på temperatur, ungfisk- og gytefiskregistreringar og næringstilhøve. Planlagt sluttrapportering er i 2014 og skal, i tillegg til å kartlegge tilhøva for storauren, også vurdere moglege tiltak som til dømes minstevassføring og biotoptiltak. Vi føreset at tilrådingane frå NINA vert følgt opp av Statkraft og vert tekne inn i den nye konsesjonen.

Minstevassføring i Bitu

I Totak er det i følge Statkraft også storaure. Bitu er innløpselv til Totak og er truleg ein viktig gyteelv for storauren. Det er etablert 12 tersklar i elva, men ved lav vasstand i Totak vil gyteområde nedst i Bitu likevel tørrleggjast. For å vurdere behovet for tiltak i Bitu er det etablert ein midlertidig hydrologisk målestasjon i elva. Det er positivt at Statkraft ser behovet for å vurdere ei minstevassføring i Bitu. Miljødirektoratet meiner likevel at det i tillegg til å måle dei hydrologiske tilhøva også er behov for fiskebiologiske undersøkingar i Totak og Bitu.

Miljøbasert vassføring i Tokkeåi frå Åmot til Lio

I Tokkeåi, mellom Mannås og Lio, finnes ein bekkekløft av internasjonal verdi (verdi 6). I denne bekkekløfta er det funnet eit stort mangfald av artar, og fleire av disse er fuktkrevjande rødlista artar. Det er inga minstevassføring på strekninga, men til tross for dette er det altså etter 50 år med regulering framleis eit stort tal av artar og naturtypar. Det er likevel nærliggjande å tru at mangfaldet er redusert i høve til naturleg tilstand og bør såleis ikkje nyttast som eit argument for at det ikkje er behov for ei minstevassføring. Miljødirektoratet tilrår at det gjerast ein nærare

utredning av kor stor minstevassføring det er behov for i Tokkeåi nedanfor Vinjevatn. Ei minstevassføring er også viktig av omsynet til landskapsopplevinga. Hyllandsfossen i nærleiken av Åmot sentrum, og Ravnejuv, eit loddrett stup på 350 meter og ein turistattraksjon i Tokke kommune, vil kome betre til sin rett med ei minstevassføring.

Statkraft peiker på at tap av fornybar kraft ved slipp av minstevassføring i Tokkeåi nedanfor Vinjevatn er vesentleg sjølv ved liten vassføring. Simulert berekning av krafttap ved ein minstevassføring på 2 m³/s vinter og 5 m³/s sommar er på 83 GWh. Sett i høve til at samla gjennomsnittleg produksjon siste året var på 4,5 TWh, så svarar dette til under 2 % av samla produksjon. Økt nyttbart tilsig for Telemark er av NVE berekna til 4,8 %. Vi kan ikkje sjå anna enn at dette bør være eit akseptabelt tap sett i høve til dei sær store biologiske verdiane som finnast her. Kva som er tilstrekkeleg vassføring må uansett vurderast nærare, og det kan være fornuftig å ta inn ein prøveperiode i konsesjonsvilkåra.

Andre tilhøve

Miljødirektoratet har merka seg fråsegna frå Villreinnemnda for Setesdalområdet. Villreinnemnda er opptekne av at konsekvensane vassdragsreguleringa har hatt for villrein vert vurdert i revisjonssaka, og at moglege avbøtande tiltak må vurderast. Tokke- Vinjereguleringa rår dei tre villreinområda Setesdal Ryfylke, Setesdal Austhei og Hardangervidda. Mellom anna finner vi Botndalsvatnet i eit yngleområde for villrein, og det går trekkveger som kryssar Kjelavatn. Eit hovudproblem med reguleringar knytt til villrein er mellom anna neddemming av areal som enkelte stader har ført til avskjering av trekkvegar, opne vassløp, kraftleidningar og anleggsvegar. Den negative effekten av slike inngrep blir ofte forsterka ved påfølgjande hytteutbygging og auka fritidsbruk av området.

Kommunane har etter det vi kan sjå, ikkje fremja krav om at reguleringseffektane på villrein skal undersøkast, og Statkraft har heller ikkje tatt inn villrein som eit tema. Noreg har eit særleg ansvar for å ivareta villreinen gjennom internasjonale forpliktingar. Miljødirektoratet vil tilrå at det blir gjort undersøkingar av reguleringseffektar på villreinens bruk av området og at det blir vurdert moglege avbøtande tiltak i den komande prosessen med revisjonsarbeidet.

Konklusjon

Miljødirektoratet meiner revisjonsdokumentet på fleire områder gir eit bra grunnlag for å fatte vedtak om modernisering av konsesjonsvilkår og naudsynte miljøforbetringar i Tokke- Vinjereguleringa. Vi ber likevel om at villrein blir tatt inn som eit tema i den vidare prosessen slik at det kan gjerast undersøkingar og ev. tiltak med bakgrunn i standardvilkåra. I tillegg meiner vi det er spesielt viktig med avbøtande tiltak av omsyn til storauren. Det er behov for ein kombinasjon av fleire høve som til dømes miljøbasert driftsvassføring frå Lio kraftverk, omløpsventil og terskeljusteringar. Behovet for ein minstevassføring i Bitu må også vurderast. Minstevassføring i Tokkeåi mellom Åmot og Lio bør også gis høg prioritet av omsyn til nasjonalt viktige miljøverdiar; både den verdifulle bekkekløfta og det store mangfaldet av fuktkrevjande artar, men også fordi dette er eit viktig landskapselement.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor inga signatur

Yngve Svarte
avdelingsdirektør

Øyvind Walsø
seksjonsleiar

Kopi til:

Fylkesmannen i Telemark	Postboks 2603	3702	SKIEN
Telemark fylkeskommune	Postboks 2844	3702	SKIEN
Vinje kommune	Vinjevegen 192	3890	VINJE
Tokke kommune	Storvegen 60	3880	DALEN